Received: 6. 3. 2020

Accepted: 9. 5. 2020

Published on-line: 15. 6. 2020

Available from: www.obranaastrategie.cz

doi: 10.3849/1802-7199.20.2020.01.071-073

VEGRICHTOVÁ, Barbora. Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4.

Dominika Kosárová^a

V kontexte aktuálnej hrozby terorizmu sa čoraz väčšia pozornosť sústreďuje na problematiku samotnej radikalizácie, kedy dochádza k zmene myslenia a správania osôb, čo môže vyústiť až do podpory terorizmu, zapojenia sa do teroristickej skupiny či spáchania teroristického útoku. V tomto zmysle radikalizácia môže byť chápaná ako akýsi predstupeň extrémizmu a terorizmu. Publikácia Barbory Vegrichtovej *Hrozba radikalizace* reflektuje zvýšený dopyt po informáciách v tejto oblasti, ako aj potrebu pochopiť súvislosti týkajúce sa radikalizácie v rámci boja proti extrémizmu a terorizmu. Publikácia si kladie za cieľ „*prispieť k porozumeniu problematike radikalizácie a jej spoločenských a bezpečnostných kontextov*“.¹

Na úvod autorka objasňuje aspekty súvisiace s hrozbou terorizmu s dôrazom na jeho náboženskú podobu, ktorá zneužíva radikálnu interpretáciu náboženstva na legitimizovanie násilia. Zvyšných päť kapitol sa venuje samotnej radikalizácii so zameraním najmä na radikalizáciu na báze islamského náboženstva, pričom ale autorka neopomína ani politický extrémizmus, ktorý za určitých okolností môžu viesť až k tzv. džihádizmu. Publikácia prináša teoretický rámec pre pochopenie procesu radikalizácie, jeho príčin, prejavov, indikátorov či facilitátorov, ako aj možnosti prevencie a deradikalizácie. Autorka vychádza z výskumov zahraničných odborníkov, pričom teóriu dopĺňa príkladmi konkrétnych zradikalizovaných osôb. Ponúka tak ucelený obraz o problematike radikalizácie, ktorá sa týka aj Českej republiky a českej spoločnosti, hoci v porovnaní s inými západoeurópskymi štátmi, je v Českej republike hrozba terorizmu aj naďalej na nízkej úrovni. Napriek tomu, hrozba radikalizácie v ČR by nemala byť podceňovaná.

Samotný proces radikalizácie autorka chápe ako dynamický, viacúrovňový, a individuálny. Gro publikácie je venované najmä problému radikalizácie Európanov, ktorí sa v uplynulých rokoch rozhodli prijať džihádistickú ideológiu. V tomto kontexte autorka rozlišuje medzi tzv. podporovateľmi teroristických skupín, rekrutérmi a zahraničnými bojovníkmi prípadne osamelými vlkami, ktorí útok spáchajú bez toho, aby sa formálne začlenili do teroristickej organizácie. Autorka sa snaží načrtnúť profil zahraničných bojovníkov a osamelých vlkov, pričom zdôrazňuje, že radikalizácia má

^a Centrum bezpečnostných a vojenskostrategických štúdií, Univerzita obrany v Brně, Česká republika. Email: dominika.kosarova@unob.cz.

¹ VEGRICHTOVÁ, Barbora. Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2031-4. Str. 9.

individuálny priebeh a príčiny, a preto nie je možné vytvoriť univerzálne platný model príčin radikalizácie a charakteristik zradikalizovaných osôb. Napriek tomu sa autorke podarilo poskytnúť pomerne komplexný obraz o najčastejších príčinách a niektorých špecifických črtách zradikalizovaných osôb, ktoré môžu slúžiť aj ako varovné signály, že daná osoba môže prechádzať procesom radikalizácie. Uvádza, že teroristické skupiny oslovovali skôr „*skupiny delikventnej mládeže, pouličné gangy alebo bezprizorné či frustrované skupiny túžiace po nájdení sebarealizácie a sociálneho statusu v rámci pevne hierarchizovaného hnutia*“.²

Autorka venuje osobitnú pozornosť aj úlohe žien v terorizme, ako aj ich role v procese deradikalizácie. Na ženy nenazerá len ako na obeť, ale uvádza aj početné príklady kedy ženy zohrávali aktívnu úlohu v teroristickej skupine, pričom teroristické organizácie si často uvedomujú výhody, ktoré vyplývajú z aktívneho zapojenia žien do aktivít skupiny.

Špecifickú kategóriu zahraničných bojovníkov tvoria *navrátilci*, ktorí sa rozhodli vrátiť do krajiny, odkiaľ odišli za džihád. Otázne je, do akej miery tieto osoby predstavujú hrozbu pre domovský štát a ako k nim pristupovať. Je tiež otázne do akej miery budú osoby odsúdené za podporu terorizmu predstavovať hrozbu po ich prepustení z väzenia, čo je mimoriadne aktuálne v súčasnosti, keď vo viacerých európskych štátoch dochádza k prepusteniu osôb odsúdených za trestné činy súvisiace s terorizmom ešte v prvej dekade 21. storočia, pričom o ich úspešnej deradikalizácii prevládajú legitímne pochybnosti. Ako autorka podotýka, existuje nezanedbateľné riziko, že aj samotné väzenie prispeje k ďalšej radikalizácii, prípadne sa osoba môže opätovne radikalizovať po prepustení.

Samostatná kapitola je venovaná práve problematike *radikalizácie vo väzení*, keďže momentálne si v Európe odpykáva trest odňatia slobody bezprecedentné množstvo ľudí odsúdených za trestný čin spojený s terorizmom, pričom mnohí džihádisti sa radikalizovali práve v súvislosti s ich predchádzajúcim pobytom vo väzení. V tomto kontexte autorka označuje väzenské prostredie ako akýsi akcelerátor radikalizácie, či dokonca potenciálne regrutačné centrum a poukazuje na súvislosť medzi zločinom a terorizmom.³ Ako poznamenáva, významnú úlohu v tomto smere zohrávajú najmä väzenská subkultúra a väzenské gangy. Otázne je, aký prístup zvolit' k uväzneným extrémistom, či ich izolovať od ostatných väzňov alebo ich separovať aj od seba navzájom alebo naopak integrovať ich.

Dôležitým aspektom boja proti terorizmu je *prevencia* a skorá detekcia radikalizácie, ktorej je venovaná samostatná kapitola. Za týmto účelom je potrebné v prvom rade identifikovať indikátory radikalizácie, ktoré autorka podrobne rozpracovala, zdieľať informáciu s kompetentnými orgánmi a následná intervencia a deradikalizácia. Kapitola je adresovaná najmä tým, ktorí zohrávajú kľúčovú úlohu v detekcii, a to pedagógovia, rodina, sociálni pracovníci, vychovávatelia, ale aj väzenský personál či azyloví pracovníci, ktorí musia byť dostatočne erudovaní, aby dokázali identifikovať príznaky radikalizácie. Deradikalizácia by potom mala spočívať hlavne v zmene myslenia jednotlivca a po nej by mala nasledovať reintegrácia a rehabilitácia ako prevencia pred opätovnou radikalizáciou. Ako autorka poznamenáva, vzhľadom na to, že samotný

² Ibid, str. 65

³ Ibid, str. 97

proces radikalizácie je jedinečný v každom jednom prípade, aj proces deradikalizácie musí reflektovať túto jedinečnosť a vyžaduje si dlhodobú prácu s radikalizovanými jednotlivcami. Keďže príčiny radikalizácie často súvisia s celospoločenskými aspektmi, je aj v moci spoločnosti vytvoriť v rámci prevencie také prostredie, ktoré predíde potenciálnej radikalizácii ohrozených osôb.

Publikácia sa venuje aj stavu problematiky v Českej republike, či už z hľadiska skúsenosti s terorizmom, radikalizácie, väznenstva, prítomnosti nenávistného naratívu (zameraného najmä proti islamskému náboženstvu) či právnej úpravy trestných činov súvisiacich s terorizmom.

Publikácia môže slúžiť odborníkom z rôznych oblastí (pedagogika, psychológia, kriminalistika, väzenská správa a i.), ktorí pracujú s ohrozenými skupinami a môžu rozpoznať prípadnú radikalizáciu jednotlivcov. Okrem toho poslúži aj bezpečnostným zložkám, ale aj ďalším akademikom a širšej verejnosti. O téme radikalizácie je nevyhnutné diskutovať, pretože sa jedná o celospoločenský fenomén, ktorý sa priamo dotýka aj Českej republiky. Keďže sa jedná o dynamický fenomén, ktorý sa vyvíja a zároveň sa jedná o hrozbu, ktorá bude aktuálna aj v nadchádzajúcich rokoch vzhľadom na prepúšťanie niektorých väzňov odsúdených za terorizmus a naopak odsúdenie iných, je potrebné venovať tejto problematike adekvátnu pozornosť. Dôležitú úlohu v tomto smere zohrávajú aj akademici, ktorí môžu poukazovať na dôležité aspekty radikalizácie. Publikácia Barbory Vegrachtovej zastáva preto významné miesto v hľadiska prevencie a boja proti terorizmu. Umožňuje pochopiť príčiny radikalizácie ako aj jej prejavy a otvára priestor pre diskusiu ohľadom prevencie a deradikalizácie.